

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Голова приймальної комісії
ректор ХГУ «НУА»
проф. Катерина АСТАХОВА
« 14 » травня 2022 р.

«ПОГОДЖЕНО»
Проректор з
навчально-методичної роботи
проф. Катерина МИХАЙЛІВНА
« 14 » травня 2022 р.

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ІСПИТУ**

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
«Економіка та регулювання бізнес-процесів»
спеціальності 051 Економіка**

(другого (магістерського) рівня вищої освіти)

Харків
2022

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Мета вступного іспиту на другий (магістерський) рівень вищої освіти зі спеціальності 051 «Економіка», освітня програма «Економіка та регулювання бізнес-процесів» – визначення рівня підготовленості вступників, які бажають навчатися в магістратурі шляхом оцінки компетентностей здобувачів вищої освіти за бакалаврським рівнем підготовки, а саме:

інтегральної компетентності (ІК), як здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в економічній сфері, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки;

загальних компетентностей (ЗК): здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатності застосовувати знання у практичних ситуаціях; знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

фахових компетенцій (СК): здатність виявляти знання та розуміння проблем предметної області, основ функціонування сучасної економіки на мікро-, мезо-, макро-та міжнародному рівнях; розуміння особливостей провідних наукових шкіл та напрямів економічної науки; здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати; розуміння особливостей сучасної світової та національної економіки, їх інституційної структури, обґрунтування напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави; здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків; відмінно ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.

Програма вступних іспитів ґрунтується на характеристиці бакалавра спеціальності 051 «Економіка», галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», яка визначає сферу його професійної компетенції.

Характеристика змісту програми. Визначальним чинником програми вступного іспиту є її міжпредметний синтетичний характер, що забезпечується побудовою її за модульним принципом. Програма вступного іспиту складається з чотирьох модулів, в яких інтегруються знання з кількох дисциплін.

Зміст програми включає питання таких модулів:

Модуль 1. Економічна теорія.

Модуль 2. Мікроекономіка.

Модуль 3. Макроекономіка.

Модуль 4. Історія економічних учень.

Форма проведення фахового іспиту – усна відповідь на питання білету.

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ

МОДУЛЬ І. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

Тема 1. Предмет і методи дослідження економічної теорії Предмет економічної теорії та еволюція його визначення різними школами світової економічної думки. Економіка й економічна теорія, їхнє співвідношення і взаємодія. Позитивна та нормативна економічна теорія. Методи пізнання економічних процесів та явищ. Економічні категорії та закони. Система економічних законів. Форми пізнання та використання економічних законів. Функції економічної теорії: теоретико-пізнавальна (евристична), методологічна, практична, прогностична, виховна. Економічна теорія як теоретико-методологічна база інших економічних наук. Економічна теорія як основа економічної політики.

Тема 2. Економічні потреби та економічні інтереси суспільства +Сутність та структура економічних потреб суспільства. Засоби задоволення людських потреб. Економічні блага та їх класифікація. Економічний закон зростання потреб, особливості його прояву в умовах НТР. Проблема вибору як наслідок суперечності між безмежністю потреб та обмеженістю ресурсів. Економічні інтереси. Суб'єкти та об'єкти економічних інтересів. Класифікація економічних інтересів. Єдність і суперечності в системі економічних інтересів суспільства. Корупція та її основні форми. Механізми узгодження економічних інтересів суспільства. Лобізм та лобістська діяльність. Мотиви та стимули ефективного господарювання.

Тема 3. Економічна система суспільства Формаційний та цивілізаційний підходи до періодизації економічного розвитку. Економічна система, її сутність та найважливіші ознаки. Основні структурні елементи економічної системи. Типи економічних систем. Традиційна економічна система. Ринкова економічна система. Командно-адміністративна економічна система. Змішана (поліформічна) економічна система. Місце і роль людини в економічній системі.

Тема 4. Сутність та еволюція відносин власності Сутність та структура відносин власності. Місце власності в економічній системі. Правовий та економічний зміст власності. Основні форми власності та їх взаємодія. Індивідуальна власність. Приватна власність. Колективна власність та її види. Корпоративна та державна власність. Еволюція відносин власності. Трансформація відносин власності в Україні. Об'єкти власності. Власність особи на продуктивну силу своєї праці. Власність на засоби виробництва, на землю. Інтелектуальна власність. Власність на інформацію. Новітні тенденції в розвитку відносин власності.

Тема 5. Форми організації суспільного виробництва та їхня еволюція Сутність і основні риси суспільного виробництва. Основні елементи процесу виробництва. Структура суспільного виробництва. Сутність та взаємозв'язок матеріального та нематеріального виробництва. Основні фактори суспільного виробництва та їхній взаємозв'язок. Виробнича функція.

Технологічні можливості суспільства. Межа виробничих можливостей. Ефективність виробництва, її сутність, економічні та соціальні показники. Поділ праці та спеціалізація виробництва. Форми організації суспільного виробництва. Натуральне виробництво. Товарне виробництво та його типи. Загальні основи й суперечності товарного виробництва.

Тема 6. Товар і його властивості. Теорії цінності товару Економічні та неекономічні блага. Товар і його властивості. Теорії цінності: витрат виробництва, трудової вартості, граничної корисності, попиту і пропозиції. Закон вартості, його сутність та функції.

Тема 7. Теорія грошей та грошового обігу Теоретичні концепції виникнення і сутності грошей. Генезис грошових відносин. Історія розвитку грошей. Функції грошей та їхня еволюція. Функціональні форми грошей. Грошова маса. Грошові агрегати. Грошовий

обіг і його закони. Визначення кількості грошей, необхідних для обслуговування товарного обміну. Грошова система, її структурні елементи та основні типи. Генезис грошової системи України. Стійкість грошового обігу. Поняття грошової реформи. Види грошових реформ.

Тема 8. Ринок, його структура та функції Суть ринку, об'єктивні передумови його виникнення та етапи формування. Основні риси та принципи функціонування ринкової економіки. Функції ринку та його роль у соціально-економічній системі суспільства. Основні суб'єкти ринкової економіки. Переваги та обмеження ринкової економіки. Позитивні й негативні екстерналії. Структура ринку. Види ринків: предметів споживання, засобів виробництва, науково-технічних розробок та інформації, фінансів, валютний, нерухомості, робочої сили тощо. Особливості становлення ринкових відносин в Україні.

Тема 9. Інфраструктура ринкової економіки Сутність та складові ринкової інфраструктури. Функції інфраструктури ринку. Біржі: товарні, фондові, фрахтові, валютні, праці, універсальні, спеціалізовані. Біржові угоди: форвард, ф'ючерс, хеджування, опціон, аукціон. Посередники біржової торгівлі: маклери, брокери, дилери, джобери, «бики», «ведмеді». Первинний та вторинний ринки цінних паперів. Види цінних паперів: акції, облигації, векселі, варранти, ваучери, сертифікати, коносаменти тощо. Сучасні організаційні форми продажу товарів та послуг. Маркетинг. Формування ринкової інфраструктури в Україні.

Тема 10. Конкуренція і монополія у ринковій економіці Конкуренція, її сутність та економічні основи. Економічний закон конкуренції. Функції економічної конкуренції. Конкурентоспроможність. Види економічної конкуренції та методи конкурентної боротьби. Монополія: причини виникнення, суть та основні форми. Концентрація і централізація капіталу та виробництва. Класифікація монополій. Основні організаційні форми економічних монополій: картель, синдикат, трест, багатогалузевий концерн, конгломерат, консорціум. Антимонопольна політика держави. Антимонопольне законодавство.

Розвиток конкурентних відносин в трансформаційній економіці України.

Тема 11. Підприємництво у ринковій економіці Сутність підприємництва та умови його існування. Основні принципи та ознаки підприємництва. Теорії та моделі підприємництва. Суб'єкти та об'єкти підприємницької діяльності. Типи підприємств у сучасній ринковій економіці. Організаційно-правові форми підприємництва. Функції підприємництва. Права, обов'язки і відповідальність підприємця. Нові види підприємницької діяльності. Економічні основи розвитку підприємництва в Україні.

Тема 12. Підприємство (фірма) в умовах ринкових відносин Підприємство, його суть, основні ознаки та особливості. Підприємство і фірма. Класифікація підприємств. Сутність, ознаки, переваги та обмеження індивідуальних підприємств. Господарські товариства, їхні види, переваги та обмеження. Корпорація (акціонерне товариство), його переваги та обмеження. Організація та управління акціонерним товариством. Державні підприємства та їхні види. Спільні підприємства. Класифікація підприємств залежно від сфер їхньої діяльності. Великі, середні, малі підприємства. Види малих підприємств та характер їхньої діяльності. Економічні основи розвитку та види підприємств в Україні.

Тема 13. Капітал як економічна категорія товарного виробництва Теоретичне осмислення сутності капіталу в історії економічної думки. Багатоаспектність аналізу конкретних форм існування капіталу. Власний та залучений капітал. Речовий, людський, інтелектуальний та соціальний капітал. Промисловий, торговельний та позичковий капітал. Реальний та фіктивний капітал. Місцевий, регіональний, національний та транснаціональний капітал. Структура авансованого промислового капіталу. Обіг промислового капіталу. Час і швидкість обороту капіталу. Моральне та фізичне зношення основного капіталу. Амортизація і відтворення основного капіталу.

Тема 14. Ринкові відносини в аграрному секторі економіки Аграрні відносини, їхній зміст і особливості. Суб'єкти аграрних відносин. Форми власності на землю. Реформування земельних відносин в Україні. Земельна рента, її сутність, види і механізм утворення. Ринок земельних ресурсів. Ціна землі. Агропромислова інтеграція. Агропромисловий комплекс та його структура. Становлення і розвиток ринкових відносин в агропромисловому секторі економіки України. Державна політика регулювання й підтримки агропромислового виробництва.

Тема 15. Доходи, їх джерела й розподіл Сутність, види й джерела формування доходів. Номінальні та реальні доходи. Функціональний розподіл доходів: марксистська і маржиналістська концепції. Ціноутворення на ринку праці. Заробітна плата, її форми та системи. Вплив держави та профспілок на функціонування ринку праці. Персональний розподіл доходів. Сімейні доходи, їхній рівень, джерела та структура. Диференціація доходів населення. Економічна природа бідності та шляхи її подолання. Сучасні тенденції формування та регулювання доходів населення України.

Тема 16. Економіка невизначеності, ризику і страхування Невизначеність і ризиковість сучасної ринкової економіки. Фактори ризиковості економіки. Головні види економічних ризиків. Методи визначення рівня ризику. Спекуляція та її роль в умовах ринку. Способи спекулятивної біржової діяльності. Наслідки спекулятивної діяльності. Страхування як засіб обмеження рівня ризиковості. Сутність, функції та економічний механізм страхування.

Тема 17. Національне виробництво і відтворення Зміст та пропорції національного (суспільного) відтворення. Види суспільного відтворення: звужене, просте, розширене. Теоретичні моделі суспільного відтворення: економічна таблиця Ф. Кене, схеми суспільного відтворення К. Маркса, балансові моделі відтворення, модель «затрати-випуск» В. Леонтьєва. Система національного рахівництва: необхідність, виникнення, зміст та цілі.

Тема 18. Фінансова система Необхідність та зміст фінансів. Структура та функції фінансів. Фінансова система. Державний бюджет та його функції. Головні джерела формування надходжень до державного бюджету. Форми виплат із державного бюджету. Принципи бюджетного фінансування.

Бюджетна система України. Сутність та причини бюджетного дефіциту. Заходи щодо обмеження бюджетного дефіциту. Державний борг і його форми. Вплив державного боргу на економіку.

Управління державним боргом. Державний борг України. Податкова система: сутність, структура, функції. Класифікація податків. Принципи та методи оподаткування. Податкова система України: сучасний стан та перспективи розвитку.

Тема 19. Кредитна система Необхідність, зміст та принципи функціонування кредиту. Форми та функції кредиту. Кредитна система та її структура. Центральний банк та його функції. Комерційні банки як основа кредитної системи. Функції комерційних банків. Операції комерційних банків: пасивні, активні, посередницькі. Спеціалізовані кредитно-фінансові інститути: сутність, основні функції. Міжнародні фінансово-кредитні інститути. Сучасний стан та перспективи розвитку кредитної системи України.

Тема 20. Теоретичні аспекти ринкової трансформації економіки України Об'єктивні передумови та напрями ринкової трансформації економіки України. Основні чинники трансформаційного спаду економіки України. Трансформація відносин власності та формування конкурентного середовища к стратегічний пріоритет ринкових перетворень в Україні. Ключові проблеми та стратегічні пріоритети економічної політики України на сучасному етапі. Сучасний стан та напрями підвищення конкурентоспроможності економіки України. Розбудова інноваційної моделі розвитку національної економіки.

Трансформація грошово-кредитної та фінансової систем України. Проблеми та перспективи інтеграції національної економіки до глобального світогосподарського середовища.

Тема 21. Світове господарство та його еволюція Поняття світового господарства і етапи його розвитку. Міжнародний поділ праці, його принципи і форми. Міжнародна спеціалізація і кооперація виробництва. Особливості розвитку міжнародного поділу праці за сучасних умов.

Інтернаціоналізація господарського життя. Інтеграційні процеси у сучасному світі. Основні форми сучасних інтеграційних об'єднань. Проблеми перебудови сучасних міжнародних економічних відносин. Зростання взаємозалежності і проблеми міжнародного регулювання. Новий міжнародний економічний порядок.

Роль і місце у світовому господарстві країн з розвинутою ринковою економікою, країн з перехідною економікою та країн, що розвиваються. Нові індустріальні країни. Зовнішньоекономічна стратегія незалежної України. Основні напрями та механізм нової структури зовнішньоекономічного співробітництва.

Тема 22. Форми міжнародних економічних відносин Сутність, форми і основні тенденції розвитку міжнародних економічних відносин. Міжнародна торгівля. Теорії міжнародної торгівлі. Торговельний баланс країни. Світова організація торгівлі.

Міжнародний рух капіталу: зміст та форми. Міжнародні кредитні відносини та міжнародний ринок позичкового капіталу. Міжнародні валютно-фінансові відносини. Конвертованість національних валют. Валютний курс і паритет купівельної спроможності. Фіксований та плаваючий валютні курси. Платіжний баланс. Етапи еволюції світової валютної системи. Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та інші міжнародні організації.

Міжнародне науково-технічне співробітництво: сутність, основні форми. Сутність, причини та форми міжнародної міграції робочої сили. Сучасні тенденції та наслідки міжнародної міграції робочої сили.

Тема 23. Глобалізація економіки Глобалізація як закономірний процес світогосподарського розвитку. Основні чинники глобалізації. Форми вияву глобалізації. Основні підходи до визначення хронологічних меж глобалізації. Сутність, ознаки та рівні глобалізації економіки. Функціональні блоки глобальної економіки. Рівневі вияви глобалізації. Суперечності глобалізації та її моделі. Характерні ознаки неоліберальної моделі глобалізації. Сутність та характеристики «глобалізації з людським обличчям». Сутність та класифікація глобальних проблем людства. Взаємопов'язаність та передумови вирішення глобальних проблем. Концепція «сталого розвитку» та її еволюція. Передумови та шляхи вирішення глобальних проблем.

МОДУЛЬ II. МІКРОЕКОНОМІКА

Тема 1. Предмет, методи та методологія мікроекономіки Мікроекономічний рівень господарської системи, суб'єкти та об'єкти мікроекономіки. Мікроекономіка як наука: предмет, об'єкт дослідження.

Методи мікроекономічних досліджень, етапи та форми наукового пізнання. Моделювання як метод наукового пізнання. Види мікроекономічних моделей, Економічні змінні, припущення. Методологія мікроекономічного аналізу в процесі еволюційного розвитку мікроекономіки як науки. Позитивізм, гедонізм, утилітаризм.

Тема 2. Мікроекономічна теорія попиту і пропозиції Попит та фактори, що на нього впливають. Зміни у попиті та величині попиту. Закон попиту. Індивідуальний та ринковий попит. Парадокси закону попиту: ефекти Гріффена, наслідування, сноба, Веблена, очікування цін.

Пропозиція та її фактори. Зміни у пропозиції та величині пропозиції. Закон пропозиції. Індивідуальна та ринкова пропозиція.

Еластичність попиту: пряма, за доходом, перехресна. Пряма еластичність попиту та загальний дохід фірми. Еластичність пропозиції. Чинники, що впливають на пряму еластичність попиту. Практичне використання поняття еластичності.

Тема 3. Часткова ринкова рівновага Взаємодія попиту і пропозиції. Часткова ринкова рівновага. Рівноважна ціна та обсяги. Фактори, що впливають на рівновагу на ринку. Дефіцит та надлишки. Надлишок споживача та виробника.

Єдність та множинність ринкової рівноваги. Вплив на рівновагу змін у попиті та пропозиції. Стійка та нестійка рівновага. Функція надлишкового попиту. Ринкове пристосування: підходи Вальраса та Маршалла. Локальна та глобальна стабільність рівноваги.

Вплив часового періоду на рівновагу. Павутиноподібна модель стійкої ринкової рівноваги. Вплив держави на ринкову рівновагу. Мінімальні та максимальні ціни. Вплив оподаткування на ціноутворення.

Цінове регулювання в умовах трансформаційної економіки.

Тема 4. Модель поведінки споживача Чинники, що визначають поведінку споживача. Концепція раціонального споживача. Уподобання споживача. Корисність як основа переваг. Визначення корисності: кардиналістська та ординалістська концепції. Порядкова концепція корисності. Аксиоми порядкової концепції. Криві байдужості та їх властивості. Гранична норма заміщення. Кількісна концепція корисності. Функція корисності.

Чинники, що обмежують попит споживача. Бюджетне обмеження. Оптимальний вибір споживача: зміст, математична та графічна інтерпретації.

Кардиналістська модель оптимізації вибору споживача. Рівновага споживача на основі ординалістського підходу. Вплив держави на поведінку споживача. Реакція споживача на зміну доходу. Попит на блага високої та низької споживної якості.

Реакція споживача на зміну власної ціни блага. Побудова кривої індивідуального попиту. Рівняння Слуцького. Ефект доходу та ефект заміщення за Хіксом та Слуцьким. Функції компенсованого попиту.

Тема 5. Теорія виробництва Виробничий процес та його складові. Процес виробництва, його ресурси та результати. Виробнича функція та економічна ефективність виробництва.

Динаміка сукупного, середнього та граничного продуктів для виробничої функції з одним змінним ресурсом. Закон спадної віддачі змінного фактору. Середня та гранична продуктивність змінного ресурсу. Стадії розвитку виробництва за умови збільшення обсягів змінного ресурсу. Еластичність випуску за змінними ресурсами.

Виробнича функція з двома змінними ресурсами. Ізокванта. Заміщення ресурсів. Види виробничих функцій: класична, неокласична, лінійно-обмежена.

Вплив технологічних змін на виробничу функцію.

Віддача від масштабу, графічна інтерпретація. Однорідна виробнича функція. Еластичність випуску від масштабу. Теорема Векселя-Джонсона.

Тема 6. Витрати виробництва Зміст і структура альтернативних витрат виробництва. Бухгалтерський та економічний прибутки. Види витрат короткострокового періоду та їх співвідношення. Загальні, постійні, змінні витрати. Середні та граничні витрати. Графічна інтерпретація. Оптимальна комбінація ресурсів у довгостроковому періоді. Ізокоста. Мінімізація витрат та максимізація випуску.

Функція загальних витрат у довгостроковому та короткостроковому періоді. Витрати довгострокового періоду та їх співвідношення із витратами короткострокового періоду. Економія від масштабу. Вибір оптимального розміру підприємства.

Тема 7. Ринок досконалої конкуренції Критерії класифікації ринків. Ознаки та умови існування досконалої конкуренції. Загальний, середній дохід. Оптимальний план випуску конкурентної фірми у короткостроковому періоді: аналітична та графічні моделі. Правила максимізації прибутку першого та другого порядку. Ізопрофіта.

Пропозиція фірми на ринку досконалої конкуренції у короткостроковому періоді. Ринкова пропозиція та рівновага на ринку досконалої конкуренції у короткостроковому та довгостроковому періодах. Пропозиція фірми при незмінних витратах, витратах, що зростають, та постійних витратах.

Тема 8. Ринок чистої монополії Характеристика ринку чистої монополії. Крива попиту та граничного доходу для фірми-монополіста.

Оптимальний план випуску фірми-монополіста у короткостроковому періоді. Максимізація прибутку монополіста: графічна та аналітична моделі.

Особливості пропозиції фірми на ринку чистої монополії. Монопольна влада та її вимір. Наслідки монополізації та їх оцінка. Державна політика підтримки конкуренції та протидії монополізму. Монопольне становище фірми. Групова монополія. Цінова дискримінація та її види в теорії та на практиці. Бар'єри входження фірм на ринок. Ринки природної монополії та їх регулювання. Злиття та поглинання фірм: етапи, мотиви, наслідки.

Тема 9. Ринок монополістичної конкуренції Сутність та особливості ринку монополістичної конкуренції. Нецінова конкуренція. Дві криві попиту для фірми на ринку монополістичної конкуренції. Роль реклами на ринку монополістичної конкуренції. Визначення оптимального плану фірми на ринку монополістичної конкуренції у короткостроковому періоді. Механізм встановлення рівноваги на ринку за цінової конкуренції.

Короткострокова та довгострокова рівновага монополістичного конкурента.

Тема 10. Ринок олігополії Олігополія: характерні ознаки. Теорія олігополії. Теорія ігор як засіб пояснення олігополістичної поведінки. Концепція ламаної кривої попиту.

Моделі взаємної гри: Курно, Бертрана. Графічна та аналітичні моделі. Моделі послідовної гри: Штакельберга, цінового лідерства. Графічна та аналітичні моделі. Рівновага в моделях кількісної олігополії. Теорія змови. Модель «картель». Причини порушення картельних угод.

Тема 11. Пропозиція праці Ринок ресурсів: зміст, структура, особливості. Порівняльна характеристика ринку ресурсів та ринку продуктів.

Пропозиція праці на основі вибору найманого працівника між доходом від роботи за наймом та дозвіллям. Особливості аналізу ринку праці на макро- та мікрорівнях. Модель оптимального вибору доходу та дозвілля. Ефект доходу та ефект заміщення при зростанні ставки заробітної плати. Індивідуальна пропозиція праці. Пропозиція на досконало конкурентному ринку праці для підприємств та галузі. Коротко- та довгострокова крива пропозиції праці. Профспілки та державне регулювання ринку праці.

Тема 12. Попит підприємства на ресурси Попит досконало конкурентного підприємства на один змінний ресурс на досконало конкурентному ринку ресурсів. Вартість (цінність) граничного продукту. Граничний дохід від граничного продукту. Граничні факторні витрати. Попит досконало конкурентного підприємства на один із декількох змінний ресурсів на досконало конкурентному ринку ресурсів.

Ринковий попит на змінний ресурс для досконалого конкурентного ринку. Ринковий попит на змінний ресурс підприємств, що мають монопольну владу. Монопсонія на ринку змінного ресурсу. Оптимум підприємства, що виступає монопсоністом на ринку ресурсів та

монополістом на ринку продуктів, вироблених із цих ресурсів. Цінова дискримінація з боку монополіста. Трансфертний дохід і економічна рента. Квазірента.

Тема 13. Ринок капіталу Ринок фінансового капіталу та його рівновага. Інвестування, інвестиції. Функції суб'єктів фінансового ринку. Попит і пропозиція кредитних ресурсів. Модель міжчасового вибору. Лінія міжчасового бюджетного обмеження. Визначення поточної ставки для декількох періодів. Вплив зміни процентної ставки на міжчасовий вибір споживача. Крива індивідуальної пропозиції грошових коштів домогосподарства. Крива ринкової пропозиції кредитних грошових коштів. Пропозиція реального (фізичного) капіталу. Ринок оборотного капіталу. Ринок основного капіталу. Дисконтування. Внутрішня норма доходності інвестиційного проекту. Пропозиція послуг основного капіталу. Попит на послуги основного капіталу та рівновага в різних типах ринкових структур.

Тема 14. Загальноекономічна рівновага та суспільний добробут Критерії ефективності. Функції суспільного добробуту. Максимізація суспільного добробуту. Критерій та оптимум Парето. Оптимум Парето в обміні, у виробництві. Коробка Еджворта. Контрактна крива. Крива споживчих можливостей. Оптимальний випуск галузі. Оптимальне розміщення ресурсів між галузями виробництва. Оптимальна структура економіки. Крива суспільної байдужості.

Неокласична модель загальної ринкової рівноваги: модель без виробництва. Закон Вальраса. Теореми суспільного добробуту.

Неокласична модель загальної ринкової рівноваги у моделі із виробництвом.

Тема 15. Зовнішні ефекти та суспільні блага Сутність та форми вияву зовнішніх ефектів. Методи корекції зовнішніх ефектів. Аналоги ринкових механізмів. Приватне вирішення проблеми зовнішніх ефектів. Теорема Коуза. «Трагедія общин». Сутність суспільних благ. Змішані блага. Оптимальність у забезпеченні суспільними благами. Суспільний вибір. Досягнення оптимуму в наданні суспільних благ за умови прямої демократії: правило однакості та правило більшості.

МОДУЛЬ III. МАКРОЕКОНОМІКА

Тема 1. Предмет, методи та функції макроекономіки Макроекономіка як явище, сфера знань і наука. Рівні економічної системи, їх взаємозв'язок. Суб'єкти та об'єкти макроекономіки. Предмет та функції макроекономіки. Методологія макроекономічного аналізу, проблеми макроекономіки у світлі різноманітних економічних теорій, шкіл та напрямків. Загальні та специфічні методи макроекономічних досліджень. Зв'язок макроекономіки з іншими науками. Типи макроекономічних моделей. Макроекономіка – теоретична основа державної економічної політики.

Тема 2. Макроекономічна модель кругообігу ресурсів, товарів і доходів Загальні умови і обмеження моделей економічного кругообігу. Економічні суб'єкти і ринки в моделі. Економічний кругообіг у закритій економіці без участі держави. Модель кругообігу закритої економіки з участю держави. Модель кругообігу відкритої економіки. «Вилучення» та «ін'єкції» в моделі кругообігу. Умови врівноваженості потоків в моделі кругообігу.

Тема 3. Макроекономічні показники в системі національних рахунків Суть макроекономічних показників. Потоки і запаси в ринковій економіці. Суть, етапи розвитку та сучасний стан СНР. Порівняльний аналіз балансу народного господарства (БНГ) та системи національних рахунків (СНР).

Методологічні основи побудови СНР. Основні поняття СНР та класифікація видів економічної діяльності. Валовий випуск та валовий внутрішній продукт (ВВП). Методи виміру ВВП: виробничий (продуктивний); за потоком видатків (кінцевого використання) та за потоком доходів (розподільчий).

Похідні від ВВП макроекономічні показники: чистий внутрішній продукт (ЧВП), валовий національний дохід (ВНД), чистий національний дохід (ЧНД), валовий національний дохід у розпорядженні (ВНДР).

Номинальні та реальні макроекономічні показники. Поточні та незмінні (фіксовані) ціни. Темпи зростання та темпи приросту реальних обсягів виробництва. Індeksi цін та дефлятор. Фактичний та потенційний обсяг національного виробництва.

Нові макроекономічні показники: чистий економічний добробут, рівень глобалізації, індекс людського розвитку, індекс економічної свободи. Проблеми бідності і нерівності. Крива Лоренца, коефіцієнт Джині.

Економічна ефективність і соціальна справедливість.

Тема 4. Сукупний попит та сукупна пропозиція в макроекономічному аналізі
Сукупний попит (AD). Структура сукупного попиту: споживчий попит домогосподарств (C), інвестиційний попит підприємницького сектора (I), попит держави (G) та попит закордону (NE). Крива сукупного попиту. Цінові та нецінові чинники динаміки AD. Сукупна пропозиція (AS). Крива AS у короткостроковому та довгостроковому періодах. Кейнсіанський, класичний та проміжний відрізки кривої AS. Рівновага сукупного попиту (AD) та сукупної пропозиції (AS). Потенційний обсяг виробництва.

Довгострокова та короткострокова макроекономічна рівновага. Ефект храровика. Сучасні теорії сукупної пропозиції. Економічна рівновага в теорії раціональних очікувань.

Тема 5. Споживання, заощадження та інвестиції
Споживання (C) як функція доходу після сплати податків. Середня та гранична схильності до споживання. Автономне споживання (C0) та його чинники. Крива споживання. Теорії споживання: Дж. М. Кейнса, С. Кузнеця, І. Фішера, Ф. Модильяні, М. Фрідмана.

Функція заощаджень (S). Середня та гранична схильності до заощаджень.

Графік функції заощаджень. Інвестиційна функція (I). Чинники інвестиційного попиту. Функція інвестицій в кейнсіанській та класичній моделях. Методи визначення рівноважного обсягу виробництва: «витрати – випуск»; «вилучення - ін'єкції».

Тема 6. Теорія мультиплікатора-акселератора
Автономні інвестиції: суб'єкти, джерела, мета. Кейнсіанська теорія автономних інвестицій. Гранична ефективність капіталу. Неокласична теорія автономних інвестицій.

Мультиплікатор інвестицій: сутність та методи виміру. Простий та ускладнений мультиплікатори інвестицій. Розрив ВВП: рецесійний та інфляційний.

Індуційовані інвестиції: суб'єкти, джерела, мета. Модель акселератора. Коефіцієнт акселерації. Модель взаємодії мультиплікатора-акселератора.

Тема 7. Національний ринок товарів та послуг (благ)
Національний ринок, його зміст, структура, об'єкти, суб'єкти. Загальна економічна рівновага. Модель Л. Вальраса. Класична модель рівноваги на ринку благ. “Кейнсіанська революція” у макроекономіці. Модель “витрати-випуск” (“кейнсіанський хрест”) та “ін'єкції-вилучення”. Кейнсіанське уявлення про засоби впливу держави на загальну рівновагу через елементи сукупних витрат. Модель IS (“інвестиції – заощадження”) – модель рівноваги на ринку благ у короткостроковому періоді.

Тема 8. Національний ринок грошей та його взаємодія з ринком благ

Ринок грошей: зміст, об'єкти, суб'єкти, структура. Ліквідність грошових засобів. Грошові агрегати. Власне гроші та майже гроші. Грошова маса та грошова база. Банківські резерви та їх структура. Грошовий мультиплікатор: простий та ускладнений. Коефіцієнт депонування. Коефіцієнт резервування. Пропозиція грошей трьома суб'єктами: Центральним банком, комерційними банками та небанківським сектором. Попит на гроші. Класична концепція попиту на гроші. Кількісна теорія грошей. Рівняння Фішера та “кембриджське рівняння”. Кейнсіанська модель попиту на гроші (теорія переваг

ліквідності). Рівновага грошового ринку: короткострокова та довгострокова. Модель LM (“ліквідність - гроші”) Дж. Хансена. Взаємодія грошового ринку з ринком благ - модель Дж. Хікса IS-LM.

Тема 9. Національний ринок праці та його взаємодія з товарним та грошовим ринками Ринок праці, його суб’єкти, об’єкти та структура. Інституціональне та не інституціональне населення. Економічно активне та економічно неактивне населення.

Зайнятість і безробіття як макроекономічні явища. Форми та рівень зайнятості. Функції безробіття як інструмента ринкового механізму. Попит на працю (LD) та його чинники. Ціна попиту на працю. Пропозиція праці (LS) та його фактори. Ефект доходу та ефект заміщення. Умови рівноваги на ринку праці (LD=LS). Графічне зображення рівноваги на ринку праці в класичній та кейнсіанській моделях. Умови рівноваги трьох ринків: ринку праці, благ та грошового. Модель Хікса-Хансена.

Тема 10. Макроекономічна нестабільність: циклічність економічного розвитку

Макроекономічна нестабільність. Циклічність як форма прояву макроекономічної нестабільності. Тренд. Основні фази економічного (ділового) циклу та їх ознаки. Види циклів. Порівняльна характеристика класичного економічного (ділового) циклу та сучасних економічних коливань. Рецесія. Стагнація. Стагфляція. Теорії циклічного розвитку. Нециклічні коливання. Структурні кризи: види та особливості. Моделі економічних коливань. Кейнсіанські моделі економічних коливань: модель Самуельсона – Хікса (мультиплікатора – акселератора), модель Калдора.

Неокласичні моделі економічних коливань: модель реального економічного циклу, стохастична модель циклу. Державне антициклічне регулювання.

Тема 11. Макроекономічна нестабільність: інфляція і безробіття Інфляція, її суть та причини виникнення. Вимірювання інфляції. Індекси та темп інфляції. Види інфляції. Соціально-економічні наслідки передбачуваної та непередбачуваної інфляції. Ефект Фішера. Ефект Олівера-Танзі. Інфляційний податок. Монетаристське пояснення причин інфляції. Кейнсіанський погляд на інфляцію.

Безробіття як фактор макроекономічної нестабільності. Типи (форми) безробіття. Природний рівень безробіття. Приховане безробіття та прихована зайнятість. Теорії безробіття: класична, кейнсіанська, концепція природнього безробіття М.Фрідмана. Соціально-економічні наслідки безробіття. Закон А.Оукена. Зв’язок інфляції та безробіття. Крива А.Філіпса. Антиінфляційна політика держави. Заходи держави, спрямовані на обмеження безробіття.

Тема 12. Економічне зростання Макроекономічний зміст економічного зростання. Типи економічного зростання: екстенсивний та інтенсивний. Джерела та фактори економічного зростання. Темпи економічного зростання. Виробнича функція Кобба-Дугласа. Кейнсіанські моделі економічного зростання. Модель економічного зростання Є. Домара. Модель економічного зростання Р.Харрода.

Неокласична модель економічного зростання Р.Солоу. Норма зношування капіталу (амортизація (σ)). Темп зростання населення (n). Темп реалізації технічного прогресу (g). Технічний прогрес як нескінченний фактор економічного зростання. “Золоте правило” Е.Фелпса. Залишок Солоу. Економічне зростання та економічний розвиток. Межі економічного зростання та його державне регулювання.

Тема 13. Держава в системі макроекономічного регулювання

Економічна необхідність державного втручання в економіку. Відмови ринку. Функції держави. Напрямки державного регулювання економіки. Види, цілі та інструменти макроекономічної політики. Стабілізаційна політика. Економічні мультиплікатори - державних видатків, податковий, грошовий – та їх вплив на сукупний продукт.

Засоби економічної політики: адміністративні та нормативно-правові (планування, антимонопольне регулювання, протидія затуханню конкуренції, розробка державних стандартів та норм, ліцензування, обмеження виробництва, імпорту, експорту і т. ін.) та соціально-економічні (бюджетно-податкові, грошово-кредитні, соціальні). Суперечність цілей макроекономічної політики та проблема її координації.

Тема 14. Грошово-кредитна політика держави Грошово-кредитна система: зміст, структура, об'єкти, суб'єкти та функції.

Засоби прямого впливу центрального банку на пропозицію грошей. Емісійна політика держави. Коефіцієнт монетизації А. Маршалла. Пряме регулювання ставки та лімітування кредитів. Непряме регулювання грошової пропозиції центральним банком: політика облікової ставки, регулювання норми обов'язкових банківських резервів, операції на відкритому ринку. Політика «дорогих» та «дешевих» грошей. Регулювання грошової маси в умовах дворівневої банківської системи. Мультиплікація банківських депозитів. Небанківські фінансові та кредитні посередники та їх участь формуванні грошової маси. Кейнсіанська та монетаристська концепції грошово-кредитної політики.

Особливості сучасної грошово-кредитної системи. Грошово-кредитна політика в Україні: проблеми і перспективи.

Тема 15. Фіскальна політика держави Фіскальна політика: суть, мета та інструменти. Автоматична та дискреційна фіскальна політика. Вбудовані стабілізатори. Державні доходи та видатки. Головні джерела доходів та основні статті видатків держави. Мультиплікатори фіскальної політики.

Податкова система. Функції та види податків. Податкові системи. Крива Лаффера. Формула Гербергера. Вплив прямих та непрямих податків на макроекономічну ситуацію.

Бюджетна система. Види бюджетів. Фактичний, структурний та циклічний бюджети. Консолідований бюджет. Стан державного бюджету: збалансований, профіцитний, дефіцитний. Дефіцит державного бюджету: зміст, причини та наслідки. Види бюджетного дефіциту. Методи фінансування дефіциту державного бюджету.

Державний борг, його форми та значення для економіки. Взаємозв'язок між дефіцитом держбюджету та державним боргом. Управління державним боргом.

Реструктуризація та рефінансування. Державний борг України. Взаємозв'язок монетарної та фіскальної політики держави.

Тема 16. Макроекономічна політика у відкритій економіці

Мегаекономічний рівень економіки. Світовий ринок та його суб'єкти. Форми міжнародних економічних відносин. Політики протекціонізму та фритредерства. Показники відкритості національної економіки. Світова валютна система: зміст, структура. Валютні курси. Торгівельний і платіжний баланси: зміст і структура. Модель малої відкритої економіки. Рівновага товарного, грошового та зовнішнього ринків. Модель Манделла-Флемінга при фіксованому та плаваючому обмінних курсах.

МОДУЛЬ IV. ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНИХ УЧЕНЬ

Тема 1. Теоретико-методологічні основи дослідження історії економічних учень

Предмет та завдання історії економічних учень. Еволюція економічних учень як закономірний та об'єктивний процес, його чинники та закономірності. Наукові підходи до структурування та періодизації історії економічних учень. Кумулятивна модель розвитку економічної науки. Парадигми та наукові революції (Т. Кун). Методологія науково-дослідних програм (І. Лакатос). Методологія історико-економічного аналізу (Й.А. Шумпетер, М. Блауг та ін.). Плюралізм ідейних та теоретико-методологічних засад в історичному розвитку економічних учень. Наукова ортодоксія та гетеродоксія в економічній теорії. Мейнстрім та його взаємодія з альтернативними напрямками. Позитивний та

нормативний аспекти в історії економічних учень. Структурування етапів історичного розвитку економічної науки.

Тема 2. Економічне вчення меркантилізму Історичні умови виникнення меркантилізму як системи економічних поглядів епохи первісного нагромадження капіталу. Особливості меркантилізму як напрямку економічної думки.

Своєрідність методології меркантилізму. Погляди на природу грошей, грошовий обіг, зміст і джерела суспільного багатства, принципи економічної політики держави. Обґрунтування державного протекціонізму у зовнішній торгівлі.

Основні етапи розвитку меркантилістської доктрини та принципів економічної політики. Економічні погляди та доктрина активного грошового балансу раннього меркантилізму (XV-XVI ст.). Економічні погляди та доктрина активного торговельного балансу пізнього меркантилізму (XVII-XVIII ст.). Особливості меркантилізму в окремих країнах. Місце меркантилізму в історії економічних учень.

Тема 3. Виникнення та розвиток класичної політичної економії Історичні умови виникнення класичної політичної економії. Характерні риси та етапи розвитку.

Характеристика економічних поглядів фізіократії (Ф. Кене, А. Тюрго). Перший дослід макроекономічного аналізу суспільного відтворення в "Економічній таблиці" Ф. Кене.

Економічні погляди А. Сміта як засновника теоретичної системи класичної політичної економії. Ідеї економічного лібералізму А. Сміта. Розробка теоретичних проблем політичної економії. Подальший розвиток класичної школи політичної економії у XIX ст. Теоретична система Д. Рікардо. Економічні погляди Т.Р. Мальтуса. Розробка ідей ринкового лібералізму в теоретичній спадщині Ж.Б. Сея. Розвиток класичних ідей у США (Ч. Кері). Завершення класичної школи політичної економії (Дж.С. Міль). Розвиток ідей класичної школи в українській економічній думці XIX ст. (І. Вернадський, М. Бунге). Місце класичної школи в історії економічних учень.

Тема 4. Історичний напрям в економічній теорії Історична обумовленість самотності економічної думки Німеччини. Основні етапи еволюції історичного напрямку. Національна система політичної економії Ф. Ліста: теоретико-методологічні засади, зміст економічних поглядів та відмінності від класичної школи. Подальший розвиток історичного методу представниками історичної школи (В. Рошер, Б. Гільдебрандт, К. Кніс). Нова історична школа та її течії (Г. Шмоллер, Л. Brentano). Розвиток історичного напрямку в працях представників новітньої історичної школи (М. Вебер, В. Зомбарт).

Особливості методології історичного напрямку. Дослідження ролі та значення суспільних інституцій. Місце історичного напрямку в історії економічних учень.

Тема 5. Економічні аспекти соціалістичних учень Історичні умови виникнення, джерела та теоретико-методологічні основи економічної теорії марксизму. Спільні риси та відмінності з класичною політичною економією. Логіка та структура "Капітала" К. Маркса. Марксова теорія відтворення суспільного продукту та її наукове значення. Місце марксизму в історії економічних учень.

Ліберально-реформістська ревізія економічної теорії марксизму на рубежі XIX-XX ст. (Е. Бернштейн, К. Каутський, Р. Гільфердінг) та обґрунтування еволюційного розвитку капіталізму. Критичний марксизм в Україні (М. Туган-Барановський). Сучасна еволюція соціально-економічних концепцій світової соціал-демократії: економічна платформа демократичного соціалізму, соціалізація та гуманізація суспільного розвитку.

Тема 6. Формування неокласичного напрямку Формування неокласичного напрямку на рубежі XIX-XX ст. Теоретико-методологічні ознаки неокласики. Започаткування А. Маршаллом неокласичного напрямку як галузі теоретичної економіки. Особливості методології, нова інтерпретація предмета і завдань "Економікс". А. Маршалл як засновник функціонального мікроекономічного аналізу ринку.

Теорія ринкового ціноутворення та синтез класичної і маржинальної теорій цінності. Американська школа маржиналізму та неокласики (Д.Б. Кларк). Теорія розподілу. Економічна статика та динаміка. Граничний аналіз продуктивності факторів виробництва. Місце неокласики в історії економічних учень.

Тема 7. Генеза та еволюція кейнсіанства Історичні умови виникнення кейнсіанства. Зміст кейнсіанської наукової революції. Особливості методології кейнсіанства. Критика Дж.М. Кейнсом класичних та неокласичних поглядів у праці «Загальна теорія зайнятості, процента та грошей». Макроекономічна теорія Дж.М. Кейнса. Концепція ефективного попиту. Розробка Кейнсом нового категоріального апарату макроекономічного аналізу. Кейнсіанська концепція управління попитом. Інструменти державного регулювання ринкової економіки.

Подальша еволюція кейнсіанського напрямку. Зміст та структура основних течій некейнсіанства (Дж. Хікс, Е. Хансен, П. Семюелсон та ін.). Кейнсіансько-неокласичний синтез. Сучасний розвиток кейнсіанського напрямку: посткейнсіанство та нове кейнсіанство. Місце кейнсіанства в історії економічних учень.

Тема 8. Економічний неолібералізм та неоконсерватизм Історичні умови виникнення економічного неолібералізму. Теоретичні основи та методологічні принципи. Основні школи неолібералізму, проблематика їх досліджень. Неоавстрійська школа неолібералізму (Л. Мізес, Ф. Хайєк). Філософія економічної свободи Ф. Хайєка. Економічний лібералізм та регульованість економіки.

Фрайбурзька школа та особливості методології ордолібералізму (А. Мюллер-Армак, В. Репке, О. Рюстов, Л. Ерхард). Учення про ідеальні типи господарства та принципи економічної політики. Концепція соціального ринкового господарства.

М. Фрідмен як фундатор та ідеолог Чиказької школи неолібералізму. Дослідження проблем економічної свободи у ринково-підприємницькій системі. Зміст та структура економічного неоконсерватизму. Монетаризм М. Фрідмена. Економічна теорія пропозиції (А. Лаффер). Теорія раціональних очікувань (Р. Лукас). Місце економічного неолібералізму та неоконсерватизму в історії економічних учень.

Тема 9. Економічна теорія інституціоналізму Соціально-економічні умови виникнення традиційного (старого) інституціоналізму. Ідейно-теоретичні джерела та теоретико-методологічні засади. Основні течії традиційного інституціоналізму: соціально-психологічна течія (Т. Веблен); соціально-правова течія (Дж. Коммонс); кон'юнктурно-статистична течія (У. Мітчелл).

Етапи еволюції та пріоритетні проблеми теоретичних досліджень традиційного інституціоналізму в другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. Соціально-інституційні технократичні концепції посткапіталістичної трансформації економіки. Теорії індустріального та постіндустріального суспільства, “третьої хвилі”, інформаційної економіки (Дж. Гелбрейт, Д. Белл, А. Тоффлер та ін.). Теоретико-методологічні засади та структура нового інституціоналізму на рубежі ХХ-ХХІ ст.: теорія трансакційних витрат (Р. Коуз, О. Вільямсом); економічна теорія прав власності (Р. Коуз, А. Алчіан); теорія суспільного вибору (Дж. Б'юкенен); нова економічна історія та теорія інституційних змін (Д. Норт, Р. Фогель). Місце інституціоналізму в історії економічних учень.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

1. Предмет і методи економічної науки.
2. Методологія і методика економічних досліджень.
3. Методи економічних досліджень.
4. Значення економічної теорії для людини і для суспільства.
5. Предмет економічної теорії. Суть понять: «виробництво», «обмін», «розподіл», «споживання».
6. Предмет мікро- та макроекономіки.
7. Особливості новітньої (сучасної) фази розвитку економічної науки.
8. Основна проблема економіки: безмежність потреб і обмеженість ресурсів.
9. Суть виробництва, його елементи та організаційні форми.
10. Фактори виробництва: земля, праця, капітал, підприємницькі здібності.
11. Основні суб'єкти економічних відносин: домогосподарство, підприємство, держава.
12. Сутність і структура суспільного виробництва. Матеріальне і нематеріальне виробництво.
13. Потреба як економічна категорія. Класифікація потреб. Піраміда Маслоу.
14. Меркантилізм і фізіократія – перші теоретичні напрями економічної науки.
15. Поняття та види корисності
16. Основні положення класичної економічної теорії.
17. Закономірності економічної поведінки споживача. Закон спадної граничної корисності.
18. Модель кругообігу ресурсів, продуктів і доходів в ринковій економіці.
19. Суб'єкти ринкової економіки.
20. Закономірності економічної поведінки виробника. Закон спадної граничної продуктивності факторів виробництва.
21. Теорія «граничної продуктивності». Граничні витрати і граничний продукт.
22. Крива виробничих можливостей.
23. Попит. Закон попиту. Нецінові фактори зміни попиту.
24. Пропозиція. Закон пропозиції. Нецінові фактори зміни пропозиції.
25. Взаємодія попиту та пропозиції та стан ринкової рівноваги.
26. Ринковий механізм та його елементи. Закони функціонування ринкової економіки.
27. Ринковий попит на змінний ресурс для досконалого конкурентного ринку.
28. Ринкова рівновага, механізм її встановлення. Ринкова ціна. Функція ціни.
29. Цінова еластичність попиту та її види.
30. Еластичність пропозиції та фактори, що її визначають.
31. Теорія «граничної корисності» та суб'єктивна цінність блага.
32. Сутність «маржиналізму».
33. Криві байдужості та їх властивості.
34. Бюджетні обмеження споживача, бюджетне рівняння та фактори впливу на бюджетну лінію.
35. Теорія поведінки споживача. Ефект заміщення та ефект доходу.
36. Проблема формування ціни в економічній теорії.
37. Характерні риси ринку чистої монополії.
38. Економічні наслідки монополії .
39. Модель ринку досконалої конкуренції та її характеристики
40. Характерні риси олігополістичного ринку.

41. Характерні риси ринку монополістичної конкуренції
42. Основні типи економічних систем: планова, ринкова.
43. Еволюція соціально-економічних моделей: класична ринкова, командно-адміністративна, змішана, «соціально-ринкова».
44. Характеристика ринкової економічної системи.
45. Суть «соціальної ринкової економіки». Національні і регіональні моделі «соціальної економіки», їх особливості.
46. Історичні форми економічної організації суспільства: натуральне господарство, товарне виробництво.
47. Гроші як інструмент ринкової економіки.
48. Суть грошей, поняття ліквідності. Функції грошей.
49. Грошова система, її елементи і типи.
50. Грошова маса. Регулювання грошової маси.
51. Соціально-економічні наслідки інфляції та заходи її подолання
52. Власність як економічна категорія. Сутність власності, її економічний та правовий зміст.
53. Основні форми власності в соціально-економічній системі, їх характеристика. Еволюція відносин власності.
54. Розвиток ринкових відносин як закономірний економічний процес.
55. Соціальне ринкове господарство як реальна соціально-економічна модель.
56. Валовий внутрішній продукт: поняття та методи розрахунку.
57. Товарна та фондова біржа, їх функції та значення.
58. Причини та види безробіття.
59. Банківська система. Банки, їх види та функції.
60. Інфляція: суть, причини, соціально-економічні наслідки.
61. Види цінних паперів, їх характеристика.
62. Роль фондової біржі в ринковій економіці.
63. Соціально-економічні наслідки інфляції.
64. Характеристика прибутку як доходу підприємця.
65. Основні види доходів в ринковій економіці, їх характеристика.
66. Види підприємств за розміром та їх характеристика.
67. Комерційні банки. Види банківських операцій.
68. Поняття ринкової інфраструктури.
69. Суть процесів роздержавлення і приватизації.
70. Сукупний попит: фактори, що визначають криву сукупного попиту.
71. Сукупний попит і сукупна пропозиція (проблеми макроекономічної рівноваги).
72. Валовий внутрішній продукт – основний макроекономічний показник.
73. Макроекономіка: об'єкт і предмет. Методологічні засади макроекономіки.
74. Податкова система, принципи її організації.
75. Економічні функції держави. Головні напрямки, форми та методи макроекономічної політики.
76. Особливості аграрної сфери виробництва. Фермерські господарства.
77. Земля як виробничий фактор, його особливості. Економічна природа та специфіка земельної ренти.
78. Підприємництво як економічна категорія і фактор виробництва.
79. Проблема безробіття: причини і види, шляхи розв'язання проблеми.
80. Форми заробітної плати. Вплив продуктивності праці на заробітну плату.
81. Комерційні банки. Види банківських операцій.

82. Ринок праці: попит та пропозиція, особливості ціноутворення.
83. Рента як форма доходу в ринковій економіці.
84. Позичковий процент як форма доходу та фактори, що його визначають.
85. Циклічність економічного розвитку. Причини економічних циклів.
86. Заробітна плата як дохід найманих працівників.
87. Види підприємств за розміром та їх характеристика.
88. Зміст поняття «підприємництво». Види підприємницької діяльності.
89. Інфляція: суть, види, причини.
90. Економічна конкуренція. Місце конкуренції в системі елементів ринку. Умови виникнення конкуренції.
91. Роль держави у захисті конкуренції. Антимонопольне законодавство.
92. Монополія: економічна суть, види, наслідки.
93. Форми власності та організаційні форми приватних підприємств.
94. Макроекономічне регулювання. Цілі макроекономічної політики.
95. Економічне зростання та його фактори.
96. Валовий внутрішній продукт – основний макроекономічний показник.
97. Поняття податкової системи і податків.
98. Кредитно-грошова політика держави: кейнсіанський і монетаристський підходи.
99. Функції центрального і комерційних банків.
100. Безробіття як наслідок порушення макроекономічної рівноваги. Рівень безробіття.
101. Зайнятість як соціально-економічна категорія.
102. Глобалізація як основна сучасна тенденція розвитку світової економіки.
103. Податково-бюджетна (фіскальна) політика держави як інструмент відновлення макроекономічної рівноваги.
104. Теорія ринкової економіки А.Сміта. Закон «невидимої руки ринку».
105. Внесок Ж. Б. Сея в соціально-економічну науку.
106. «Соціальна реформація» Дж.Ст.Мілля.
107. Суть і практичне значення кейнсіанської теорії.
108. Зародження і розвиток соціалістичного вчення (від «соціалістів -утопістів» до «наукового соціалізму (комунізму)»).
109. Кейнсіанська традиція в економічній науці. Суть «кейнсіанської революції».
110. Неолібералізм: характеристика «правого крила» (Мізес, Хайек), «лівого крила» (В. Ойкен).
111. Історична школа як напрям економічної науки.
112. Ордоліберальна теорія і практика побудови соціального ринкового господарства.
113. Соціально орієнтована ринкова економіка – модель економіки розвинених країн.
114. Сутність, умови та етапи міжнародного поділу праці.
115. Сутність і форми міжнародного руху капіталу.
116. Проблема зовнішньої трудової міграції в Україні та шляхи їх розв'язання.
117. Загальна характеристика транснаціональних корпорацій, їх вплив на економіку країни.
118. Міжнародне співробітництво у розв'язанні глобальних проблем і розвитку світового господарства.
119. Проблеми в економіці, що викликані недосконалістю оподаткування.
Крива Лаффера.
120. Кредитно-грошова політика держави, її інструменти.
121. Проблеми, пріоритети і завдання побудови соціальної ринкової економіки в Україні.
122. Ринок праці та його державне регулювання (активна і пасивна політика).

123. Теорія і практика побудови «соціальної ринкової економіки» (досвід повоєнної Німеччини).
124. Міжнародна торгівля і світове господарство.
125. Міжнародні валютні відносини /валютна політика, валютні курси.
126. Державний бюджет, його структура і функції.
127. Глобалізація економіки: позитивні та негативні наслідки.
128. Основні види податків.
129. Сутність і форми міжнародного руху капіталів (масштаби, динаміка, географія).
130. Світове господарство: суть та етапи формування.
131. Європейські інтеграційні процеси. Європейський Союз.
132. Види економічних циклів за тривалістю, їх характеристика.
133. Міжнародні інвестиції. Проблеми та перспективи залучення інвестицій в економіку України.
134. Міжнародне співробітництво: суть і основні форми.
135. Міжнародні фінансові організації, їх роль у світовій економіці.
136. Валютний курс та макроекономічний стан України.
137. Фактори розвитку національної економіки.
138. Економічне зростання та його фактори.
139. Світове господарство та міжнародна торгівля.
140. Роль транснаціональних корпорацій у світовому господарстві.
141. Розв'язання проблеми економічної ефективності та соціальної справедливості у соціальній ринковій економіці.

ПИТАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ УСНОЇ СПІВБЕСІДИ

1. Предмет і методи економічної науки.
2. Методологія і методика економічних досліджень.
3. Методи економічних досліджень.
4. Значення економічної теорії для людини і для суспільства.
5. Предмет економічної теорії. Суть понять: «виробництво», «обмін», «розподіл», «споживання».
6. Предмет мікро- та макроекономіки.
7. Особливості новітньої (сучасної) фази розвитку економічної науки.
8. Основна проблема економіки: безмежність потреб і обмеженість ресурсів.
9. Суть виробництва, його елементи та організаційні форми.
10. Фактори виробництва: земля, праця, капітал, підприємницькі здібності.
11. Основні суб'єкти економічних відносин: домогосподарство, підприємство, держава.
12. Сутність і структура суспільного виробництва. Матеріальне і нематеріальне виробництво.
13. Потреба як економічна категорія. Класифікація потреб. Піраміда Маслоу.
14. Меркантилізм і фізіократія – перші теоретичні напрями економічної науки.
15. Поняття та види корисності
16. Основні положення класичної економічної теорії.
17. Закономірності економічної поведінки споживача. Закон спадної граничної корисності.
18. Модель кругообігу ресурсів, продуктів і доходів в ринковій економіці.
19. Суб'єкти ринкової економіки.

20. Закономірності економічної поведінки виробника. Закон спадної граничної продуктивності факторів виробництва.
21. Теорія «граничної продуктивності». Граничні витрати і граничний продукт.
22. Крива виробничих можливостей.
23. Попит. Закон попиту. Нецінові фактори зміни попиту.
24. Пропозиція. Закон пропозиції. Нецінові фактори зміни пропозиції.
25. Взаємодія попиту та пропозиції та стан ринкової рівноваги.
26. Ринковий механізм та його елементи. Закони функціонування ринкової економіки.
27. Ринковий попит на змінний ресурс для досконалого конкурентного ринку.
28. Ринкова рівновага, механізм її встановлення. Ринкова ціна. Функція ціни.
29. Цінова еластичність попиту та її види.
30. Еластичність пропозиції та фактори, що її визначають.
31. Теорія «граничної корисності» та суб'єктивна цінність блага.
32. Сутність «маржиналізму».
33. Криві байдужості та їх властивості.
34. Бюджетні обмеження споживача, бюджетне рівняння та фактори впливу на бюджетну лінію.
35. Теорія поведінки споживача. Ефект заміщення та ефект доходу.
36. Проблема формування ціни в економічній теорії.
37. Характерні риси ринку чистої монополії.
38. Економічні наслідки монополії .
39. Модель ринку досконалої конкуренції та її характеристики
40. Характерні риси олігополістичного ринку.
41. Характерні риси ринку монополістичної конкуренції
42. Основні типи економічних систем: планова, ринкова.
43. Еволюція соціально-економічних моделей: класична ринкова, командно-адміністративна, змішана, «соціально-ринкова».
44. Характеристика ринкової економічної системи.
45. Суть «соціальної ринкової економіки». Національні і регіональні моделі «соціальної економіки», їх особливості.
46. Історичні форми економічної організації суспільства: натуральне господарство, товарне виробництво.
47. Гроші як інструмент ринкової економіки.
48. Суть грошей, поняття ліквідності. Функції грошей.
49. Грошова система, її елементи і типи.
50. Грошова маса. Регулювання грошової маси.
51. Соціально-економічні наслідки інфляції та заходи її подолання
52. Власність як економічна категорія. Сутність власності, її економічний та правовий зміст.
53. Основні форми власності в соціально-економічній системі, їх характеристика. Еволюція відносин власності.
54. Розвиток ринкових відносин як закономірний економічний процес.
55. Соціально ринкове господарство як реальна соціально-економічна модель.
56. Валовий внутрішній продукт: поняття та методи розрахунку.
57. Товарна та фондова біржа, їх функції та значення.
58. Причини та види безробіття.
59. Банківська система. Банки, їх види та функції.

60. Інфляція: суть, причини, соціально-економічні наслідки.
61. Види цінних паперів, їх характеристика.
62. Роль фондової біржі в ринковій економіці.
63. Соціально-економічні наслідки інфляції.
64. Характеристика прибутку як доходу підприємця.
65. Основні види доходів в ринковій економіці, їх характеристика.
66. Види підприємств за розміром та їх характеристика.
67. Комерційні банки. Види банківських операцій.
68. Поняття ринкової інфраструктури.
69. Суть процесів роздержавлення і приватизації.
70. Сукупний попит: фактори, що визначають криву сукупного попиту.
71. Сукупний попит і сукупна пропозиція (проблеми макроекономічної рівноваги).
72. Макроекономіка: об'єкт і предмет. Методологічні засади макроекономіки.
74. Податкова система, принципи її організації.
75. Економічні функції держави. Головні напрямки, форми та методи макроекономічної політики.
76. Особливості аграрної сфери виробництва. Фермерські господарства.
77. Земля як виробничий фактор, його особливості. Економічна природа та специфіка земельної ренти.
78. Підприємництво як економічна категорія і фактор виробництва.
79. Проблема безробіття: причини і види, шляхи розв'язання проблеми.
80. Форми заробітної плати. Вплив продуктивності праці на заробітну плату.
81. Комерційні банки. Види банківських операцій.
82. Ринок праці: попит та пропозиція, особливості ціноутворення.
83. Рента як форма доходу в ринковій економіці.
84. Позичковий процент як форма доходу та фактори, що його визначають.
85. Циклічність економічного розвитку. Причини економічних циклів.
86. Заробітна плата як дохід найманих працівників.
87. Види підприємств за розміром та їх характеристика.
88. Зміст поняття «підприємництво». Види підприємницької діяльності.
89. Інфляція: суть, види, причини.
90. Економічна конкуренція. Місце конкуренції в системі елементів ринку. Умови виникнення конкуренції.
91. Роль держави у захисті конкуренції. Антимонопольне законодавство.
92. Монополія: економічна суть, види, наслідки.
93. Форми власності та організаційні форми приватних підприємств.
94. Макроекономічне регулювання. Цілі макроекономічної політики.
95. Економічне зростання та його фактори.
96. Валовий внутрішній продукт – основний макроекономічний показник.
97. Поняття податкової системи і податків.
98. Кредитно-грошова політика держави: кейнсіанський і монетаристський підходи.
99. Функції центрального і комерційних банків.
100. Безробіття як наслідок порушення макроекономічної рівноваги. Рівень безробіття.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базилевич В. Д., Леоненко П. М., Гражевська Н. І., Гайдай Т. В. Історія економічних учень: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. 2-ге вид., випр. Київ: Знання, 2015. 567 с.
2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Підручник / За ред. В.Д.Базилевича. – 4-те вид. – К.: Знання-Прес, 2009. – 743 с.

3. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, до. - К.: Атіка, 2009. – 368с.
4. Базилінська О.Я. Макроекономіка. Навчальний посібник / О.Я. Базилінська – 2-ге вид., випр. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 442 с.
5. Габбард Р. Г. Гроші, фінансова система та економіка: (Пер з англ.) / Глен Р. Габбард; Наук. ред. пер. М. Савлук, Д. Олесевич. – К.: КНЕУ, 2009. – 889 с.
6. Гроші та кредит: підручник / П.Г.Ільчук, О.О.Коць, І.Ю.Кондрат, Н.Б. Ярошевич. – Львів: Видавець ПП Сорока Т.Б., 2016. – 412с.
7. Гурова К. Д., Шелест О. Л., Колупаєва І. В.. Фінанси, гроші та кредит: Навч. пос. – Х.: Світ Книг, 2015. – 672 с.
8. Історія економічних учень: хрестоматія: навч. посібн. / уклад.: В.Д. Базилевич, Н.І. Гражевська, А.О. Маслов та ін.; за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2011. – 1198 с.
9. Історія економіки та економічних теорій : підручник/ [В.О. Сивоконь, Н.В. Статівка, В.Л. Міненко та ін.] ; за заг. ред. к.е.н., доц.В.О. Сивоконя, д.держ.упр., проф. Н.В. Статівки. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ«Магістр», 2019. – 620 с.
10. Зайцев Ю.К, Москаленко О.М. Сучасна політична економія як теоретична основа економічного розвитку суспільства: у 2 кн. - Кн. I. Філософсько-методологічні засади архітекτονіки предмета сучасної політичної економії: монографія / Ю. К. Зайцев, О. М. Москаленко. - Київ: КНЕУ, 2018. - 397, с.
11. Зайцев Ю. К., Москаленко О. М. Сучасна політична економія як теоретична основа економічного розвитку суспільства : у 2 кн. — Кн. II. Сучасна політична економія як методологічна парадигма економічної політики розвитку у глобалізованому суспільстві: монографія / Ю. К. Зайцев, О. М. Москаленко. – Київ: КНЕУ, 2020. - 275 с
12. Оверченко В. І., Мажак З. М., Софій М. І. Мікроекономіка: Навчальний посібник./ за наук. ред. О. Л. Ануфрієвої. – ІваноФранківськ, «ЛілеяНВ». – 2015. – 348 с.
13. Полуяктова О. В. Навчальний посібник «Економіка» (курс мікроекономіки). – Одеса.: Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського, 2019. – 202 с.
14. Січевлюк Л.В. Нарис історії економічної думки України кінця ХІХ - початку ХХ ст. в особистостях: навчальний посібник/ Л.В. Січевлюк, М.О. Гофман ; за наук. ред. І.Ф. Радіонової. - К.: Університет економіки та права "КРОК", 2018. - 256 с.
15. Тимохова Г. Б. Фінанси, гроші та кредит: навч. посіб. для студентів ВНЗ / Тимохова Г. Б.: Нар. укр. акад. — К. : Видавничий дім «Кондор», 2019. — 592 с.
16. Фінанси, гроші та кредит : навч. посібник / Н. О. Шпак, Н. Б. Ярошевич, О. Я. Побурко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. – 416 с.
17. Фінанси України : навч. посіб. / М. І. Карлін, О. А. Івашко, Н. В. Проць [та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Карліна, канд. екон. наук, доц. О. А. Івашко.. – К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. – 332 с.
18. Чухно А.А., Юхименко П.І., Леоненко П.М. Сучасні економічні теорії: Підручник / За ред. А.А. Чухна. – К.: Знання, 2007. – 878 с.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ФАХОВОГО ІСПИТУ

	Бали
Глибоке розуміння принципів економічної науки, особливості функціонування економічних систем, глибоке розуміння моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки;	170-200

добра сформованість навиків усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки; вміння обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію, застосовування набутих теоретичних знань для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати; демонстрування базових навичок креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні	
Добре розуміння принципів економічної науки, особливості функціонування економічних систем, розуміння моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки; добра сформованість навиків усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки; вміння обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію, застосовування набутих теоретичних знань для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати; демонстрування базових навичок креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні	130-169
Задовільне розуміння принципів економічної науки, особливості функціонування економічних систем, задовільне розуміння моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки; слабка сформованість навиків усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки; задовільне вміння обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію; достатнє застосовування набутих теоретичних знань для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати; демонстрування базових навичок креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні	100-129
Фрагментарне розуміння принципів економічної науки, особливості функціонування економічних систем, незадовільне розуміння моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки; фрагментарна сформованість навиків усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки	0-99